

Byggkasino

Inledning

Byggkasino är ett så kallat fiskespel för två, tre eller fyra personer. Spelarna spelar kort från handen och försöker fånga kort på bordet eller bygga kombinationer som kan fångas i ett senare skede. Målet är att fånga så många kort som möjligt, så många spader som möjligt och så många som möjligt av vissa speciella värdekort.

Kortleken

Man använder en vanlig standardkortlek utan jokrar, med 52 kort.

Antalet ögon på korten

Man fångar kort i byggkasino genom att matcha antalet ögon på korten. För de vanliga nummerkorten från två till tio gäller att de har lika många ögon som valören på kortet, två för tvåa och så vidare. Knektar räknas som elva ögon, damer som tolv ögon och kungar som tretton ögon.

Det finns sex speciella värdekort i spelet: ruter tio som kallas för *storan* (även *storstina* eller *stora kasino*), spader två som kallas för *lillan* (*lillstina* eller *lilla kasino*) och de fyra essen. Om den spelare som står på tur spelar *storan* från handen, räknas den som sexton ögon. Om *storan* redan ligger på bordet innan spelaren spelar sitt kort – antingen för att den lades på bordet vid given eller för att spelaren själv eller någon annan spelare lade ut den i ett tidigare skede – räknas den som tio ögon. På samma sätt räknas *lillan* som femton ögon om den spelas från handen och två ögon om den ligger på bordet. Ess räknas som fjorton ögon om de spelas från handen och ett öga på bordet.

Figur 1. Värdekorten i byggkasino (och i andra former av kasino). Från vänster till höger: *storan*, *lillan* och de fyra essen.

Förberedelser

Om fyra personer spelar, delar spelarna upp sig i två par. Spelarna placerar sig korsvis vid bordet med sin partner mitt emot. Vid spel på två eller tre spelar var och en för sig. Poängen bokförs i ett protokoll.

Giv

Man drar om vem som ger i första giv. Högst kort ger.

Given går liksom spelet i övrigt medsols. Korten delas ut i flera omgångar under en giv. I första omgången får spelarna fyra kort var och fyra kort läggs öppet på bordet. Givaren ger först ett varv med två kort till varje spelare med början hos spelaren till vänster, sedan två kort öppet till bordet, och så följer ett nytt varv med två kort till varje spelare och till sist ytterligare två kort öppet till bordet. Övriga kort kommer att delas ut i senare omgångar, men läggs tills vidare åt sidan.

Spelet av korten

Spelaren till vänster om givaren börjar agera, och turen fortsätter sedan medsols. Den spelare som står på tur skall spela ett valfritt kort från handen. Hen kan använda kortet till att *ta in*, *bygga nytt*, *bygga på* eller *lägga ut*. Oavsett vilket alternativ spelaren väljer, kommer alltid exakt ett kort att spelas från handen.

Ta in

Om det spelade kortet har lika många ögon som ett kort på bordet eller som summan av antalet ögon i en grupp av kort på bordet, kan spelaren ta in. Det innebär att hen fångar kortet eller korten på bordet. Spelaren tar det spelade kortet samt kortet eller gruppen av kort på bordet med lika många ögon och lägger dem med baksidan upp i en hög bredvid sig. Om det finns fler kort eller grupper av kort som uppfyller kriterierna, kan alla dessa kort tas in. Om spelaren till exempel spelar ♠7 och det ligger ♥7, ♠3 och ♦4 på bordet, kan spelaren ta in alla tre korten. När spelaren tar in kort nästa gång, läggs de nytillkomna korten ovanpå den befintliga högen med fångade kort.

Notera att ett kort bara kan räknas till *en* grupp, när en spelare tar in. Om det ligger ♠5, ♦5 och ♥3 på bordet och en spelare spelar ♣8, kan hen ta in trean och en femma. Det är inte tillåtet att skapa en grupp av ♠5 och ♥3 och sedan utnyttja trean igen och skapa en grupp ♦5 och ♥3 och ta in båda grupperna.

Bygga nytt

Spelaren på tur kan skapa ett bygge genom att kombinera det spelade kortet med ett eller flera kort på bordet. Det finns två typer av byggen: *enkla* och *sammansatta*. Ett enkelt bygge består av två eller fler kort. Bygget är värt lika många ögon som summan av ögonen för de ingående korten. Ett sammansatt bygge består av två eller fler delar, där varje del i sin tur består av ett eller flera kort. Summan av ögonen i varje del måste vara lika stor, och bygget är värt lika många ögon som ögonen i en del. I ett sammansatt bygge upprepas således byggets antal ögon flera gånger.

Ett bygge räknas som en enhet och kan bara tas in i sin helhet vid ett tillfälle av ett kort med lika många ögon som bygget är värt. Det är inte möjligt att bryta ut kort eller grupper av kort och ta in dem separat. Korten som ingår i ett bygge skall ligga i en gemensam hög på bordet med bildsidan upp. En spelare som bygger måste alltid ha kvar minst ett

kort på handen med samma antal ögon som bygget, det vill säga spelaren måste alltid kunna ta in det egna bygget. Kort på bordet som inte ingår i något bygge kallas för *fria kort*.

Ett enkelt bygge kan skapas när spelaren på tur har två olika valörer på handen och den högre valören har lika många ögon som den lägre valören plus ögonen för ett eller flera fria kort. Ett sammansatt bygge kan skapas om det dessutom finns ytterligare fria kort med samma antal ögon eller grupper av fria kort med samma ögonsumma som den högre valören. Spelaren samlar ihop de aktuella fria korten och lägger den lägre valören ovanpå. Denna hög utgör nu ett bygge som inte får brytas upp. Spelaren annonserar sedan byggets värde, vilket är detsamma som antalet ögon på den högre valören.

Exempel: ♡4 och ♠2 ligger på bordet och spelaren på tur har ♣5 och ♠kn på handen. Hen lägger ihop fyran och tvåan på bordet, lägger femman ovanpå och säger ”bygger till elva” eller ”bygger till knekt”.

Exempel: ♡E och ◇8 ligger på bordet och spelaren på tur har ♣7 och ♠8 på handen. Hen lägger sjuan på esset, lägger till ◇8 och annonserar det sammansatta bygget med ”bygger till åtta”. När sammansatta byggen annonseras, anges ofta både antalet ögon och antalet delar. I det här fallet skulle spelaren på tur i så fall säga ”två åttor”.

Ett bygge kan även skapas när spelaren på tur har två kort av samma valör och det finns fria kort med samma antal ögon eller grupper av fria kort med samma ögonsumma. Spelaren samlar ihop de aktuella fria korten och lägger på det ena av de två korten från handen. Eftersom det spelade kortet både kan användas för att ta in direkt och för att skapa ett bygge, brukar spelaren förtydliga att hen inte tänker ta in korten genom att annonsera bygget med ”ligger” eller kortets valör och ”ligger”. Det resulterande bygget är alltid sammansatt.

Exempel: ♠3, ◇5 och ♠8 ligger på bordet och spelaren på tur har ◇8 och ♡8 på handen. Hen lägger ihop trean, femman och åttan på bordet, lägger på ◇8 från handen och säger ”ligger” eller ”åttan ligger”.

Ibland kan samma kort användas till att antingen ta in, bygga enkelt eller bygga sammansatt. Antag att ♣5 ligger på bordet och att spelaren på tur har ♡5, ♠5 och ♠10 på handen. Spelaren kan använda den ena femman för att direkt ta in femman på bordet. Hen kan också lägga den ena femman på bordet och antingen annonsera ett enkelt bygge med ”bygger till tio” eller ett sammansatt bygge med ”femman ligger”.

Det är inte tillåtet att spela storan, lillan eller ett ess från handen och direkt inkludera i ett bygge. Notera att denna begränsning även gäller när man bygger på (se nedan). Däremot är det tillåtet använda dessa kort i byggen, om de redan ligger på bordet innan man spelar sitt kort.

Värdet av ett bygge måste ligga mellan två och sexton ögon. En spelare som bygger till sexton måste ha storan på handen. Vissa spelare understryker att bygget bara kan tas in av detta enda kort genom att annonsera det med ”storan privat”. En spelare som bygger till femton måste ha lillan på handen.

Bygga på

De byggen som görs kan byggas på av spelaren själv eller av andra spelare. En spelare som bygger på måste – precis som när hen bygger nytt – ha kvar ett kort på handen som kan ta in det resulterande bygget.

Spelaren på tur kan bygga på ett befintligt bygge om hen har ett kort på handen med samma antal ögon som bygget och därtill ett kort med lägre valör som tillsammans med ett eller flera fria kort har samma antal ögon som bygget. Om det finns fler fria kort eller med samma antal ögon eller grupper av fria kort med samma ögonsumma som bygget, får de också läggas till. Spelaren samlar ihop de aktuella fria korten och lägger dem på det befintliga bygget tillsammans med den lägre valören. De kort som läggs till utgör nya delar, och resultatet är alltid ett sammansatt bygge. Spelaren annonserar bygget genom att ange antalet ögon, som är oförändrat, och antalet delar.

Exempel: Det finns ett fritt kort på bordet, ♠8, och ett sammansatt bygge värt tio ögon bestående av ♥E, ♥9, ♣5 och ♥5. Spelaren på tur har ♠2 och ♠10 på handen. Spelaren spelar tvåan på åttan, lägger ihop med det befintliga bygget och säger ”tre tior”.

Om spelaren på tur har två kort som har lika många ögon som ett befintligt bygge, kan spelaren bygga på detta genom att spela ett av korten och säga ”ligger” eller kortets valör och ”ligger”. Om det finns fler fria kort eller med samma antal ögon eller grupper av fria kort med samma ögonsumma som bygget, får de också läggas till.

Exempel: Det finns ett sammansatt bygge som är värt elva ögon och består av ♦7, ♦4, ♥9 och ♣2. Spelaren på tur har ♦kn och ♠kn på handen. Hen lägger den ena knekten på bygget och säger ”knekten ligger”.

I fallen ovan byggs de befintliga byggena på med fler delar, utan att antalet ögon ändras. Det är dock möjligt att utöka antalet ögon på ett enkelt bygge, om spelaren på tur har två olika valörer på handen och den högre valören har lika många ögon som den lägre valören plus värdet av ett befintligt enkelt bygge. Spelaren lägger den lägre valören ovanpå det enkla bygget och annonserar det nya värdet, vilket är detsamma som antalet ögon på den högre valören. Antalet ögon får *endast* utökas med det spelade kortet. Inga ögon från fria kort eller byggen får adderas. Om det finns fria kort eller ett annat bygge med samma antal ögon eller om det finns grupper av fria kort med samma ögonsumma som det nya, utökade bygget, får de däremot läggas till som nya delar.

Exempel: Ett enkelt bygge bestående av ♦2 och ♣5 ligger på bordet. Spelaren på tur har ♠6 och ♦K på handen. Hen lägger sexan på bygget och säger ”bygger till tretton” eller ”bygger till kung”.

Notera att det bara går att utöka antalet ögon på ett enkelt bygge, aldrig på ett sammansatt. En spelare som bygger på ett enkelt bygge med nya delar, och därmed gör om det till ett sammansatt bygge, låser därför antalet ögon på bygget.

Variant: Varje spelare får utöka antalet ögon i ett och samma enkelbygge högst en gång.

Variant: Ett enkelt bygge som skapas får bara bestå av två kort: det spelade kortet och ett fritt kort. Bygget får dock byggas på efter hand med fler kort genom att spelaren på tur lägger på det spelade kortet och utökar antalet ögon enligt ovan. Notera att denna begränsning av antalet kort i ett nytt, enkelt bygge gäller även om det enkla bygget i samma veva görs om till ett sammansatt bygge. Grupper av fria kort som läggs till samtidigt och utgör nya delar får dock innehålla fler än två kort. Om ett befintligt bygge byggs på och det spelade kortet ingår i en del som läggs till, får denna del högst bestå av två kort: det spelade kortet eller det spelade kortet och ett fritt kort.

När spelarna har delat upp sig i två par, är det tillåtet att ”bygga åt sin partner”. Det innebär att en spelare under vissa omständigheter kan bygga på ett bygge som partnern

har skapat, trots att spelaren själv inte har ett kort som kan ta in bygget. Bygget måste ha kvar samma antal ögon som när det skapades, och det får bara byggas på genom att nya delar läggs till. I och med att det var partnern som skapade bygget, har hen lovat att hen har ett kort som kan ta in det.

Notera att det aldrig är tillåtet att vare sig bygga nytt eller bygga på enbart med kort på bordet. Det spelade kortet måste alltid ingå i ett nybygge och måste alltid vara med bland de kort som läggs till när man bygger på.

Lägga ut

Om en spelare spelar ett kort som inte kan ta in några kort och som inte kan användas till ett bygge, skall kortet ligga kvar öppet på bordet och är fortsättningsvis en del av bordets kort. Man säger att spelaren *lägger ut*.

Det råder inget tvång att ta in kort med det spelade kortet, även om spelaren kan ta in, och inte heller att göra ett bygge, även om spelaren kan bygga. Om det till exempel ligger $\diamond 6$ och $\clubsuit 9$ på bordet och en spelare spelar $\heartsuit 9$, kan spelaren om så önskas avstå från att ta in och istället lägga ut kortet så att bordet består av $\diamond 6$, $\clubsuit 9$ och $\heartsuit 9$. Det är också tillåtet att ta in några av de möjliga korten eller grupperna av kort som finns på bordet och samtidigt avstå från att ta in andra.

Ta in bygge

Ett bygge kan bara tas in av ett kort som har samma antal ögon som bygget är värt. Det gäller både enkla och sammansatta byggen. Till skillnad från fria kort, får man således inte addera antalet ögon för bygget med antalet ögon av ett eller flera kort från bordet och ta in med ett kort som motsvarar summan. Om det till exempel ligger ett bygge bestående av $\spadesuit 2$ och $\diamond 5$ på bordet och vid sidan av det endast $\clubsuit 3$, kan bygget inte tas in med en tia utan endast med en sju. Däremot är det tillåtet att ta in fler än ett bygge med samma antal ögon och också att ta in fria kort med samma antal ögon eller grupper av fria kort med samma ögonsumma som bygget. Om det i exemplet ovan hade legat $\clubsuit 3$ och $\spadesuit 4$ på bordet vid sidan av bygget på sju, hade alla korten kunnat tas in med en sju.

Variant: När storan, lillan eller ess spelas från handen, kan de inte användas för att ta in fria kort, utan bara ett bygge som är värt motsvarande antal ögon. Om en spelare till exempel har storan på handen och $\spadesuit 7$ och $\heartsuit 9$ ligger fria på bordet, kan spelaren inte ta in. Om spelaren också har $\heartsuit 7$ på handen, kan hen dock spela detta kort, lägga ihop det med $\heartsuit 9$ och annonsera att hen bygger till sexton. Bygget kan sedan tas in av spelaren med storan nästa gång hen står på tur. Notera att storan, lillan eller ess som redan ligger på bordet alltid kan tas in på vanligt sätt.

Variant: Många spelare tillåter att man lägger till ett eller flera fria kort till ett enkelt bygge och tar in korten med ett kort som har summan av deras ögon. I exemplet ovan med ett bygge bestående av $\spadesuit 2$ och $\diamond 5$ och $\clubsuit 3$ fritt på bordet, kan spelaren på tur ta in bygget och den fria trean med en tia. Notera att denna regel aldrig gäller sammansatta byggen, som bara kan tas in av ett kort med samma antal ögon som bygget.

En spelare som bygger nytt eller bygger på måste alltid ha kort på handen för att kunna ta in bygget. Om bygget fortfarande finns kvar utan att någon annan har byggt på det nästa gång spelaren står på tur, är hens handlingsalternativ begränsade. Hen får inte längre lägga ut. Spelaren måste inte nödvändigtvis ta in bygget. Hen kan ta in andra kort eller byggen, bygga nytt eller bygga på. Om spelaren inte kan göra något av dessa alternativ, är hen dock tvungen att ta in bygget.

Om man spelar med varianten ovan att ett enkelt bygge kan tas in genom att addera antalet ögon från ett eller flera fria kort till bygget, gäller fortfarande att spelaren som skapar bygget eller som bygger på måste ha kvar ett kort med exakt samma antal ögon som bygget. Det räcker inte att ha ett kort så att bygget kan tas in tillsammans med fria kort som för tillfället ligger på bordet.

Notera att det är tillåtet för andra spelare än den som först gjorde ett bygge eller som sedan har byggt på det att ta in bygget. Det går således att ”stjäla” ett bygge som någon annan spelare har satt ihop.

Ibland kan mer komplicerade situationer uppstå, där spelare bygger nytt, bygger på, stjäla och tar in om vartannat. Regeln som begränsar rätten att lägga ut kan sammanfattas på följande sätt: Om spelaren på tur skapade ett bygge som är kvar oförändrat, eller om spelaren var sist var sist med att bygga på ett befintligt bygge, får spelaren inte lägga ut. Det är heller inte tillåtet för en spelare att spela på ett sådant sätt att hen förlorar möjligheten att senare ta in ett sådant bygge.

Om man spelar i par och en spelare har byggt för sin partner utan att själv kunna ta in, gäller inte regeln som begränsar spelarens rätt att lägga ut (såvida inte rätten att lägga ut begränsas av ett annat bygge). Vid spel på fyra måste man ta höjd för att ens partner i vissa lägen kan bygga på utan att själv kunna ta in. Om en spelare skapade ett bygge, bör spelaren inte spela så att hen förlorar möjligheten att ta in bygget om partnern var sist med att bygga på det och antalet ögon inte har förändrats sedan bygget skapades.

Tabbar

Om en spelare tar in alla kort på bordet vid ett tillfälle, säger man att hen har gjort en *tabbe* eller *tabberas* (ytterst av latinska ”tabula rasa”, rent bord). Detta markeras genom att spelaren skjuter in ett av de tagna korten med bildsidan upp under sin fångsthög, vinkelrätt mot högen. För varje ny tabbe skjuts ytterligare ett kort in under föregående tabbekort, något förskjutet mot detta. Nästa spelare som står på tur efter en tabbe har inga kort på bordet att ta in, utan måste lägga ut ett kort.

Variant: Om man spelar på två eller fyra och den ena parten gör en tabbe, skall i första hand motparten annullera en av sina tabbar. Det är bara om motparten inte har några markerade tabbar, som den part som tog en tabbe gör en markering. Parterna får således bara betalt för varje tabbe de har tagit utöver motpartens tabbar.

Det fortsatta spelet

När alla spelarna har spelat sina fyra kort, är omgången slut och det ges på nytt. Givaren tar de kvarvarande korten i leken och delar ut två varv med två kort till varje spelare med början hos spelaren till vänster, så att varje spelare åter sitter med fyra kort. Notera att det inte ges några nya kort till bordet – det görs bara i den första omgången i en giv. Spelarna spelar ut sina fyra nya kort på samma sätt som i den första omgången, och sedan ges det på nytt för nästa omgång (vilket sker på samma sätt som i den andra omgången, det vill säga alla spelarna får kort, men inga nya kort läggs på bordet). Spelet fortsätter på detta sätt tills alla korten har delats ut och den sista omgången har avslutats. Vid spel på två spelas sammanlagt sex omgångar, vid spel på tre fyra omgångar och vid spel på fyra tre omgångar.

Innan givaren delar ut korten till den sista omgången, skall hen ange detta genom att säga ”sistan”, ”båten går” eller ”sista given”. Om det finns kort kvar på bordet sedan den

sista spelaren har spelat sitt sista kort och eventuellt tagit in, går de kvarvarande korten till den spelare som sist tog in. Notera dock att detta inte räknas som en tabbe.

Poängberäkning

När alla korten har spelats i en giv, går spelarna igenom korten i sin hög. Vid spel på två och tre räknar spelarna sina poäng separat. Vid spel på fyra, lägger spelarna i varje par ihop sina högar och räknar poängen tillsammans. Följande poäng delas ut:

- *3 poäng för flest kort.* Om fler än en spelare eller part delar förstaplatsen med lika många kort, delas ingen poäng för flest kort ut.
- *1 poäng för flest spader.* Om fler än en spelare eller part delar förstaplatsen med lika många spader, delas ingen poäng för flest spader ut.
- *2 poäng för storan.*
- *1 poäng för lillan.*
- *1 poäng för varje ess.*
- *1 poäng för varje tabbe.*

Om inga poäng faller bort, delas sammanlagt 11 poäng ut plus 1 poäng för varje tabbe.

Variant: Det ges ingen poäng för tabbe i byggkasino. Ingen markering av tabbar görs då under spelets gång.

Parti

När en giv är avslutad, går turen att ge vidare medsols. Det går att spela enskilda givar var för sig, men om man spelar på två eller fyra är det vanligt att spela ett parti som går först till 21 poäng. Varje påbörjad giv skall spelas färdigt. Om minst en spelare eller part vid spel på två eller fyra har nått målet på minst 21 poäng efter en giv, är partiet slut. Den spelare eller part som då har flest poäng har vunnit. – Om man spelar på tre, är det vanligt att spela partier på tre givar, så att alla får ge varsin gång.

Om fler än en spelare eller part delar förstaplatsen med lika många poäng, spelar de inblandade spelarna en ny giv. De sitter kvar i samma inbördes ordning som tidigare, och den av dem som sitter närmast till vänster om givaren i den senaste given ger i utslagsgiven. Om det fortfarande inte är avgjort efter given, spelar de spelare eller parter som nu delar förstaplatsen ytterligare en giv, och så vidare.

Felbestämmelser

Om man spelar en enskild giv och en spelare inte kan ta hem ett bygge när hen måste göra det, har spelaren eller – vid spel på fyra – paret omedelbart förlorat. Detta gäller både om spelaren kommer i ett läge att hen varken kan ta in, bygga ut eller bygga på när hen inte får lägga ut eller om det är uppenbart från de spelade korten att spelaren inte kunde ta in bygget när hen byggde nytt eller byggde på. Notera dock att det inte gäller om det är ett partnerspel och spelaren byggde för partnern – ansvaret för att ta in ligger då på denna. Om en spelare av misstag lägger ut när hen inte får göra det, gäller samma straff som när spelaren inte kan ta in ett bygge.

Om man spelar ett parti över flera givar och en spelare inte kan ta in ett bygge när hen måste göra det, får övriga spelare eller parter fem poäng och bygget bryts upp. Om spelaren av misstag lägger ut, får övriga spelare eller parter två poäng och felet rättas. Om

felet inte kan rättas för att spelaren varken kan ta in eller bygga, gäller istället straffet för att inte kunna ta in ett bygge.

Reglerna anger inte tydligt vilket bygge som skall rivas, om en spelare som inte kan lägga ut var sist med att bygga nytt eller bygga på fler än ett bygge. Förslagsvis bryts alla byggen upp som spelaren var sist med att bygga eller bygga på.

Källor

1. Andreas Nyberg, *Roliga kortspel och tärningsspel för hela familjen* (Semic, Sundbyberg, 2023), sid. 39–40.
2. Dan Glimne, *Kortspelshandboken*, 3:e uppl. (Känguru, Stockholm, 2016), sid. 86–88, 187–189.
3. *Lilla kortspelsjätten* (Forum, Stockholm, 1997), sid. 92–97.
4. Björn Holmström, *Stora kortspelsboken* (Prisma, Stockholm, 1981), sid. 40–42.
5. Einar Werner och Tore Sandgren, *Kortoxen*, 9:e uppl. (Forum, Stockholm, 1975), sid. 65–68.
6. Lennart Edberg, *Roligt nästan jämt* (Prisma, Stockholm, 1968), sid. 36–38, 40.
7. Einar Werner, *Kortspel och patienser* (Jannersten, Enskede, 1967), sid. 59–64.
8. Albert O. Ostrow, *The Complete Card Player* (The Bodley Head, London, 1949), sid. 238–245.
9. Robert Frederick Foster, *Foster's Complete Hoyle*, 3:e uppl. (Frederick A. Stokes Company, New York, 1914), sid. 478–483.
10. John McLeod. Casino. 10 oktober 2023 [Läst den 27 oktober 2023]. <https://www.pagat.com/fishing/casino.html>

